

ПРАВААБАРОНЦЫ ЗА СВАБОДНЫЯ ВЫБАРЫ

Выбары Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь

Аналітычная справаздача па выніках назірання за датэрміновым галасаваннем

Назіранне за выбарамі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ажыццяўляецца РПГА “Беларускі Хельсінскі камітэт” і ПЦ “Вясна” ў рамках кампаніі “Праваабаронцы за свабодныя выбары”

Высновы

- Уведзеныя пастановай ЦВК абмежаванні па колькасці назіральнікаў на ўчастках падчас правядзення датэрміновага галасавання зрабіла гэты этап выбарчай кампаніі цалкам непразрыстым для незалежнага грамадскага назірання. Дадзеныя абмежаванні мелі на мэце спыненне незалежнага назірання за гэтым этапам выбараў, а не дэклараванымі медыцынскімі мерамі бяспекі ў сувязі з эпідэміяй каранавірусу;
- з 798-мі назіральнікаў кампаніі “Праваабаронцы за свабодныя выбары”, акрэдытаваных на выбарчых участках у перыяд датэрміновага галасавання, толькі 93 (11,6 % ад акрэдытаваных) мелі магчымасць назіраць на выбарчых участках пэўны адрэзак часу, які не ахопліваў увесь перыяд галасавання. Толькі адзін прадстаўнік кампаніі меў магчымасць назіраць на працягу ўсіх пяці дзён датэрміновага галасавання;
- 62% ад усіх акрэдытаваных ва УВК назіральнікаў былі прадстаўленыя найбуйнешымі праўладнымі грамадскімі арганізацыямі, якія традыцыйна маюць большасць у складзе УВК (БРСМ, “Белая Русь”, Саюз жанчын, Саюз ветэранаў, прафсаюўзы, што ўваходзяць у ФПБ, Беларускі фонд міра);
- з першых дзён датэрміновага галасавання назіральнікі ад розных грамадскіх ініцыятыў сутыкаліся з перашкодамі ў сваёй дзейнасці з боку сябраў УВК і міліцыі: выдаленнямі з выбарчых участкаў, пазбаўленнямі акрэдытацыі, затрыманнем. Па дадзеных праваабаронцаў на працягу пяці дзён датэрміновага галасавання 86 назіральнікаў было затрымана, з іх 6 назіральнікаў кампаніі “Праваабаронцы за свабодныя выбары”, 18 назіральнікаў кампаніі былі пазбаўленыя акрэдытацыі;

- Назіральнікамі кампаніі фіксаваліся выпадкі арганізаванага, прымусовага ўдзелу ў датэрміновым галасаванні некаторых катэгорый выбарўчыкаў (ваенаслужачыя тэрміновай службы, працоўныя дзяржпрадпрыемстваў, жыхары інтэрнатаў), а таксама факты завышэння яўкі выбарчымі камісіямі;
- Усяго ў датэрміновым галасаванні на выбарах Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь прыняло ўдзел 41,7% выбаршчыкаў, што з’яўляецца найбольшай колькасцю за папярэднія прэзідэнцкія кампаніі 2001, 2006 і 2010 гг. Такім чынам датэрміновае галасаванне стала нормай, а не выключэнне, як гэта прадугледжана нормамаі Выбарчага кодэкса;
- Практыка правядзення датэрміновага галасавання застаецца адной з сістэмных праблемаў выбарчага працэсу і стварае шырокія магчымасці для выкарыстання адміністрацыйнага рэсурсу і іншых маніпуляцый. У сувязі з гэтым рэкамендацыі БДПЧ АБСЕ ў частцы зменаў працэдуры датэрміновага галасавання застаюцца актуальнымі.

Агульная сітуацыя

8 жніўня 2020 г. скончылася датэрміновае галасаванне. Згодна з афіцыйнамі дадзенымі ЦВК на працягу ўсіх пяці дзён датэрміновага галасавання ў ім прыняло 41,7% , што з’яўляецца рэкорднай колькасцю ўдзельнікаў у параўнанні з папярэднімі прэзідэнцкімі выбарамі 2015, 2010 , 2006 і 2001 гадоў. Папярэдні рэкорд па яўцы падчас датэрміновага галасавання быў на прэзідэнцкіх выбарах 2015 года: тады датэрмінова прагаласавала 36,05% выбаршчыкаў.

62% назіральнікаў акрэдытаваных на УВК з’яўляюцца прадстаўнікамі праўладных грамадскіх аб’яднанняў – БРСМ, Саюза жанчын, Саюза ветэранаў, ОО “Белая Русь”, прафсаюзаў, што ўваходзяць у ФПБ і Беларускага фонду міра. Гэтыя ж арганізацыі традыцыйна прадстаўляюць большасць у складзе УВК.

Увядзенне ЦВК абмежаванняў па колькасці назіральнікаў на перыяд датэрміновага галасавання зрабіла гэты этап выбарчай кампаніі цалкам закрытым для незалежнага грамадскага назірання.

На працягу ўсіх пяці дзён датэрміновага галасавання ад кампаніі “Правабаронцы за свабодныя выбары” ва УВК было акрэдытавана 798 назіральнікаў, з іх толькі 93 (11,6 %) мелі магчымасць назіраць на ўчастках для галасавання, але не ўсе пяць дзён датэрміновага галасавання, а толькі пэўны адрэзак часу. Цалкам назіраць усе пяць дзён датэрміновага галасавання меў магчымасць толькі адзін назіральнік кампаніі.

З першых дзён датэрміновага галасавання назіральнікі ад розных кампаній назірання за выбарамі сутыкнуліся з супрацьдзеяннем у сваёй дзейнасці з боку сябраў УВК, а таксама правахоўных органаў: іх пазбаўлялі акрэдытацыі,

выдалялі з выбарчых участкаў, а ў шэрагу выпадкаў прыцягвалі да адміністрацыйнай адказнасці ў выглядзе арыштаў. Так, прадстаўнікі грамадзянскай ініцыятывы назірання за выбарамі “Чэсныя людзі” паведамлілі, што за перыяд датэрміновага назірання было затрымана каля 50-ці іх назіральнікаў, дзесяць з якіх былі прыцягнутыя да адміністрацыйнай адказнасці ў выглядзе арыштаў, 110 назіральнікаў былі пазбаўленыя акрэдытацыі¹.

Агулам, паводле дадзеных праваабаронцаў за увесь перыяд датэрміновага галасавання было затрымана 86 назіральнікаў.

Не сталі выключэннем і прадстаўнікі кампаніі “Праваабаронцы за свабодныя выбары” – 6 назіральнікаў кампаніі былі затрыманыя, а 18 пазбаўленыя акрэдытацыі.

5 жніўня была пазбаўленая акрэдытацыі назіральніца кампаніі Анастасія Гіркоўская, якая ажыццяўляла назіранне на Будаўнічым выбарчым участку № 9 г. Асіповічы Магілёўскай вобласці ў сувязі з тым, што яна зрабіла заўвагу праўладным назіральнікам, якія, у адрозненні ад яе, знаходзіліся непасрэдна на выбарчым участку без абарончых масак.

У гэты ж дзень была пазбаўленая акрэдытацыі назіральніца кампаніі Людміла Лапцэвіч, якая назірала на выбарчым участку № 37 г. Магілёва і вяла ўлік яўкі выбаршчыкаў. Паводле яе назірання, яўка за гэты дзень датэрміновага галасавання склала 90 выбаршчыкаў, а ў пратаколе камісіі было адзначана 513. Нібыта з-за скаргаў выбаршчыкаў на яе камісія прыняла рашэнне аб пазбаўленні назіральніцы акрэдытацыі і выдалення з выбарчага ўчастка.²

Двое назіральнікаў кампаніі і сябраў ПЦ “Вясна” у г. Магілёве Аляксандр Буракоў і Алесь Буракоў (малодшы) па надуманых і незаконных падставах былі затрыманыя супрацоўнікамі міліцыі і асуджаныя да 10 сутак адміністрацыйнага арышту кожны. У сувязі з чым ад імя кампаніі “Праваабаронцы за свабодныя выбары” была прынятая адпаведная заява.³

Асаблівую ўвагу прадстаўнікоў дзяржаўных органаў выклікала грамадзкая ініцыятыва “Голас”, якая заклікала выбаршчыкаў рабіць фотаздымкі сваіх бюлетэняў з адзнакай за кандыдата і дасылаць гэтыя фота на адмыслова створаную інтэрнэт-пляцоўку. Асноўная з мэтай ініцыятывы – правядзенне такім чынам паралельнага падліку галасоў выбаршчыкаў.

6 жніўня А. Лукашэнка звярнуўся да Генеральнай пракуратуры з заклікам даць прававую ацэнку дзейнасці платформы “Голас”. Ужо 7 жніўня ў Генпракуратуры заявілі, што платоформа “Голас” займаецца незаконнымі сацыялагічнымі

¹ <https://news.tut.by/economics/695929.html>

² <https://elections2020.spring96.org/be/news/98816>

³ <https://elections2020.spring96.org/be/news/98771>

апытаннямі без наяўнасці адпаведнай ліцэнзіі Акадэміі навук Рэспублікі Беларусь, за што прадугледжаная адміністрацыйная адказнасць па арт. 9.28 КаАП, а начальніца аддзела упраўлення Генеральнай пракуратуры Марына Папова заявіла, што ёсць падставы разгледзець магчымасць блакавання дадзенага інтэрнэт рэсурсу.⁴

9 жніўня ў сваім традыцыйным звароце старшыня ЦВК Лідзія Ярмошына заявіла, што дадзеная ініцыятыва мае мэце дэвальваваць афіцыйныя вынікі выбараў у мэтах арганізацыі масавых беспарадкаў і з'яўляецца “злачынным праектам”⁵.

Прадстаўнікі кампаніі неаднаразова заяўлялі, што фатаграфаванне выбаршчыкамі атрыманых імі бюлетэняў і добраахвотная перадача гэтых фота з адзнакай за кандыдата трэцім асобам не забароненыя дзеючым заканадаўствам і не цягнуць ніякай устаноўленай законам адказнасці.

У перыяд датэрміновага галасавання Міністэрствам інфармацыі было вынесена некалькі папярэджанняў рэдакцыям незалежных інтэрнэт-СМІ з патрабаваннямі прыбраць інфармацыю аб парушэннях, зафіксаваных назіральнікамі падчас правядзення датэрміновага галасавання паколькі, па меркаванню Міністэрства, яна не адпавядала рэчаіснасці. Так, такія папярэджанні былі вынесены выданням “Наша Ніва” і рэдакцыі інтэрнэт-партала tut.by.⁶

Назіранне за ходам датэрміновага галасавання

Назіральнікі, якія былі дапушчаныя камісіямі да назірання на асобныя перыяды часу, а таксама тыя, хто прыступіў да назірання на этапе апламбіравання скрыняў для галасавання, ці наведвалі ўчасткі, або праводзілі назіранне ў непасрэднай блізкасці да ўчасткаў, запоўнілі формы справаздач аб працэсе датэрміновага галасавання - усяго штодня ад 217 да 260 справаздач.

Аналізам адказаў назіральнікаў за 5 дзён датэрміновага галасавання ўстаноўлена, што 38% назіральнікаў штодня заяўлялі аб выяўленні фактаў прымусовага галасавання на ўчастку; 59% - пра перашкоды з боку УВК у падліку выбаршчыкаў, якія з'явіліся на участак; 69% паведамлілі, што іх дадзеныя аб колькасці прагаласаваўшых не супалі з падлікамі УВК; да 44% назіральнікаў – што ўчасткі не прыстасаваныя для галасавання людзей з паніжанай мабільнасцю.

40% назіральнікаў штодзень адзначалі парушэнні рэкамендацый Міністэрства аховы здароўя ў падрыхтоўцы камісіямі ўчастка: маленькае памяшканне, у якім праходзіла галасаванне, зачыненыя дзверы, адсутнасць сродкаў індывідуальнай абароны ў сябраў УВК і назіральнікаў і г.д. Такім чынам, сапраўднай мэтай

⁴ <https://www.svaboda.org/a/30772800.html>

⁵ https://interfax.by/news/policy/vnutrennyaya_politika/1280268/

⁶ <https://nn.by/?c=ar&i=256788>

абмежавання колькасці назіральнікаў на участках для галасавання былі ня санітарна-эпідэміялагічныя меркаванні, а перашкода працы незалежных назіральнікаў. Тым больш, што зацверджаны пастановай ЦВК ад 20.04.2020 г. Парадак правядзення трэнінгу для сябраў участковых камісій па выбарах Прэзідэнта не утрымліваў якіх-небудзь абмежаванняў для назіральнікаў. А між тым, у той час у краіне налічвалася больш за 500 новых выпадкаў захворвання COVID-19 штодзень у параўнанні з колькасцю захворванняў зараз – каля 100 штодзень.

Назіральнікі паведамлілі аб арганізаваным датэрміновым галасаванні супрацоўнікаў бюджэтных устаноў, органаў унутраных спраў, вайскоўцаў і органаў па надзвычайных сітуацыях.

Студэнты, якія праходзяць практыку ў Брэсцкім дзяржаўным тэхнічным універсітэце, скардзіліся, што іх прымушае галасаваць датэрмінова намеснік дэкана будаўнічага факультэта Борсук Н.А.

Яўка выбаршчыкаў на папярэдняе галасаванне, як паведамлілі тыя з назіральнікаў, якія яе лічылі, значна завышаная:

Назіральнік з участку № 36 Савецкага раёна г. Гомеля назірала звонку: усяго па яе словах зайшлі ў школу 150 чалавек за дзень, у школе 2 ўчасткі. Яўка па інфармацыі УВК на адным участку 259, на другім – 348 чалавек.

На ўчастку №26 Светлагорскага раёна, па падліках назіральніцы, рэальная яўка не супадае з абвешчанай. Яна налічыла 66 чалавек, а ў пратаколе - 306. Камісія пасля галасавання забрала скрыню ў кабінет дырэктара і ўсім складам там зачынілася.

Сябры УВК і адміністрацыя будынкаў, дзе месцяцца ўчасткі для галасавання, з дапамогай супрацоўнікаў міліцыі выдаляюць назіральнікаў з памяшканняў: на участку №48 Цэнтральнага раёна г.Мінска назіральніка не пусцілі на ўчастак, таму ён лічыў яўку за межамі участку (у калідоры на тэрыторыі гімназіі). У другой палове дня дырэктар гімназіі папрасіла пакінуць тэрыторыю гімназіі паводле таго, што гімназія з'яўляецца “рэжымным аб'ектам”. Калі ён прыйшоў у 19.00 азнаеміцца і сфатаграфавалі пратакол, былі выкліканы супрацоўнікі міліцыі, якія вывелі яго з тэрыторыі гімназіі.

Назіральнікаў абмяжоўвалі ў правах, якія замацаваны арт 13 ВК (апроч таго, што не дапусцілі да паўнаўнаважнага назірання): назіральніца на ўчастку №34 Маскоўскага раёна Мінска паведамліла: на апытанне скрыні яе спачатку не пусквалі, спасылаючыся на графік назірання, казалі, што пусцяць толькі па графіку трох чалавек. Пасля доўгіх прэчанняў ўсё ж такі пусцілі стаяць вельмі далёка ад скрыні, але паказалі, што яна пустая. Графік дзяжурстваў назіральнікаў адмовіліся паказваць наогул. Колькасць атрыманых бюлетэняў адмовіліся называць, казалі, што ўвечары паглядзім у пратаколе. “Потым паведамлілі, што 1837. Потым казалі, што не, на самой справе 1600. Потым казалі, што 1637.

Увечары ў пратаколе вывесілі 1800”. Пратакол сябры УВК паказваць не хацелі – да 19.00 назіральнікам, якія прысутнічалі не па графіку, і якім нельга знаходзіцца на ўчастку. Пасля 19.00, калі назіральнікі прыйшлі азнаёміцца з пратаколам, ім казалі, што ўчастак зачынены і папрасілі пакінуць памяшканне, пагражалі выклікам супрацоўнікаў міліцыі.

Назіральнік на ўчастку №62 Ленінскага раёну г.Мінска паведаміў аб тым, што старшыня камісіі агрэсіўна адрэагавала на просьбу азнаёміцца з пратаколам. Перад закрыццём участка камісія зноў зачыніла дзверы, паклікала на хвіліну міліцыянта, а потым усе - і сябры камісіі, і назіральнікі - разам сышлі; пратакол галасавання не вывесілі.

У назіральнікаў было шмат пытанняў адносна захаванасці скрыні для галасавання: на участку №90 Мінскага раёна зранку назіральніку далі магчымасць сфатаграфавать пячатку на скрыні. Але ўвечары старшыня не дазволіў зрабіць фота паперы, якой заклеілі шчыліну ў скрыні.

Участак №6 Калінкавіцкага раёна: назіральніца паведаміла, што яна назірала з 10.00 да 14.00, прысутнічала пры апячатванні скрыні для датэрміновага галасавання. Паміж вечкам і скрыняй была бачная шчыліна, куды лёгка можа прасунуць ліст паперы. У сувязі з гэтым назіральніца зрабіла вусную заўвагу. Скрыню па крузе абляпілі паперай.

За час яе назірання датэрмінова прагаласавала толькі 6 чалавек. Назіральніца, якая была на тым ўчастку на другую змену, паведаміла, што яшчэ прагаласавала 5 чалавек. А ў выніковым пратаколе УВК было пазначана 68 чалавек.

Назіральнік на ўчастку №74 Маскоўскага раёна г.Мінска паведаміў: пратакол за 4 жніўня быў без подпісу і даты, 5 жніўня пратакол не вывесілі наогул і казалі, што будзе толькі раніцай, паколькі час працы камісіі скончыўся а 19:00.

Назіральнікі кампаніі адзначаюць, што назіральнікі ад праўладных арганізацый, якімі былі занятыя вызначыныя квоты для назіральнікаў (у некаторых выпадках супрацоўнікі і кіраўнікі ўстаноў, дзе размешчаны УВК) негатыўна ставяцца да незалежных назіральнікаў, а таксама да назіральнікаў, што прадстаўляюць апазіцыйныя палітычныя партыі і рухі. На стале для назіральнікаў у памяшканні для галасавання ўчастку № 24 Смалевіцкага раёну Менскай вобласці знаходзіліся “Даведнікі назіральніка”. Як паведаміла назіральніца, ў дадзеных даведніках ёсць інструкцыя, дзе згадваюцца меры супрацьдзеяння ў адносінах да “назіральнікаў ад апаніруючых сіл”.

